

TURİZMİN SOSYAL YAPIYA VE SOSYAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ

Ayşen CİVELEK*

ÖZET

Turizm sadece ekonomik bir olay değil, sosyal, kültürel, coğrafi, siyasal yönleri de olan, toplumu ve sosyal yapıyı etkisi altına alan ulusal ve uluslar arası platformdaki harekettir. Gerek ülkeler içinde, gerek ülkeler arasında, büyük insan kitleleri, dinlenmek, yeni yerler görmek, değişik kültürleri tanımak amacıyla seyahat etmektedirler. Turizm olayı, bireyleri ve insan topluluklarını içeren bir olaydır. Dolayısıyla, birey, aile, toplum ve sosyal sınıflar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri sonucunda meydana gelen değişiklikler, kişilerin yaşam biçimini değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda kentlerin ve kırsal kesimin yapısını da değiştirmiştir. Turizmin olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi, toplumsal taşıma kapasitesinin aşınmaması ile mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: *Turizm, Sosyal Yapı, Sosyal Değişme, Toplumsal Grup, Sosyal Sınıf*

EFFECTS OF TOURISM ON SOCIAL STRUCTURE AND SOCIAL CHANGE

ABSTRACT

Tourism is not a social event, but also a dynamic on international and national levels which affects society and social structure and has social, cultural, geographic and political aspects. People travel to see new cultures, for exploring new places and for having rest within the country or between countries. Tourism phenomenon is a phenomenon that constitutes individuals and human communities.

As a result of the changes caused by negative or positive impacts on individuals, families and social classes, lifestyles of people and the structure of rural and urban areas changed. It is possible to minimize the negative impacts of tourism by not exceeding the carrying capacity of society.

Key Words: *Tourism, Social Structure, Social Change, Social group, social structure*

---

* Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

GİRİŞ

Turizm insan yaşamına ilişkin bir olay olarak görülebileceği gibi, insanların bir toplum içinde birlikte yaşamalarının da belirli bir yönünü oluşturan toplumsal bir olay olarak kabul edilir. Bu nedenle seyahatler ve konaklamalar sırasında kurulan ilişkiler sonucunda farklı eğitim, sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumlar arasında bir etkileşme, bilgide, görgüde, gelenekte, kültür yapılarında zamanla değişikliklere neden olmaktadır.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde turizm geliştikçe sosyal yapının büyüklüğü, değer yargıları ve manevi kriterlerin, örf ve adetlerin değiştiğini, sosyal davranışların değişme eğilimi göstermeye başladığını görüyor, turist tavırlarını biçimlendirdiğine tanık oluyoruz. Turizm turist kabul eden ülkeler açısından değer eğilimlerinde, aile yapısında, inşaat stilinde, yaşam biçiminde, kültürel faaliyetlere katılım tarzında, suç işleme ve davranışlarında da değişiklikler yaratır.

Turizm sadece ekonomik bir olay değil, sosyal, kültürel, coğrafi, siyasal yönleri de olan, toplumu ve sosyal yapıyı etkisi altına alan ulusal ve uluslar arası platformdaki harekettir. Bu sebeple, turizmin toplumsal yapıya etkileri değerlendirilirken yalnız gelir sağlayan, döviz kazandıran özellikleriyle ekonomik sorunları değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yapıyı etkilemesi açısından ekonomik olmayan konularında incelenmesinde önem arz eder.

1. SOSYAL YAPI

Sosyal yapı kavramı sosyolojinin temel kavramlarından biri olmasına rağmen niteliği ve sınırları konusunda sosyologların fikir birliği gerçekleşmemiştir.

Radcliffe Brown “kişi kişiye olan toplumsal ilişkilerin tümü toplumsal yapının bir kısmıdır. Toplumsal yapı incelenirken bakılması gereken somut gerçeklik belirli insanları bir araya getiren mevcut ilişkilerdir.” Demek suretiyle yapı kavramının kişiler arası ilişkilerin yapısal biçimi olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1998; 131).

Terimi sadece daha kalıcı, sürekli ve örgütlü ilişkiler için kullanmak gerektiği görüşünde olan yazarlar da vardır. Örneğin, M. Ginsberg, toplumsal yapıyı toplumu oluşturan temel gurupların ve kurumların meydana getirdiği bir kompleks olarak anlamaktadır. Bu anlayış, soyut toplumsal ilişkilerle, bu ilişkilerin olduğu toplumsal guruplar arasındaki bağıntı açısından da önem taşımaktadır (Bottomore, 1998; 119).

Kavramın tanımında ortaya çıkan görüş ayrılıklarına rağmen, sosyolog ve antropologlar toplumsal süreçteki önemli öğelere dikkat çekmek suretiyle bazı öğeler üzerinde birleşebilmişlerdir. Buna göre toplumsal yapının tanımlanmasında temel alınan öğeleri şöylece sıralamak mümkündür:

-Toplumsal yapı toplumsal hayat unsurlarının birbirlerine bağlandığı düzenlemeleri, yani parçaların bütünle olan düzenli ilişkilerini içermelidir.

-Bu ilişkiler üst üste gelecek biçimde yapılaşmış olmalıdır, yani karmaşıklığın değişen düzenleme biçimi olarak görülmelidir.

-İlişkilerin önemi kısa zaman kesitiyle sınırlandırılmamalı, yani ilişkiler devamlılık arz etmelidir.

Özetle, toplumsal yapı kavramı “toplumu oluşturan başlıca öğeleri, bunların toplum bütünü içindeki yerlerini ve aralarındaki ilişkileri ve böylece işleyişlerindeki düzenlilikleri” anlatır. Bir insanın beden ve zihni faaliyetleri bir bütün olarak tüm öğelerinin birbirine bağımlı, düzenli ilişkilerin sonucudur. İlişkilerdeki denge ve uyumun bozulması faaliyet bütünü de etkileyecektir. Toplumsal yapı ve onu meydana getiren öğeleri böyle bedensel bir işleyişe benzetmek mümkündür (Doğan, 1998; 133).

1.1. Turizmin Sosyal Yapıya Etkileri

Turizm farklı sosyal ve kültürel yapıya sahip toplumlar arasında etkileşim sağlamaktadır. Bu etkileşim sonucu sosyal yapıda bazı değişimlere yol açmaktadır.

Turizm, sadece ekonomik bir olay olmayıp, sosyal, kültürel, siyasal ve çevresel yönleri de olan, toplumu ve sosyal yapıyı etkileyen bir harekettir. Bu nedenle, turizmin etkilerini değerlendirirken sadece ekonomik sonuçları değil, sosyal ve kültürel yansımaları gibi ekonomik olmayan konuların irdelenmesi de önem arz eder.

Turizm sektörü açısından, sosyal çevrenin etkisi oldukça önemlidir. Sosyal yapının benimsemeyeceği, tolerans gösteremeyeceği olaylar, işletme veya yöre turizminin yaşamını sona erdirebilir. Doğrudan veya dolaylı etkilenen ya da etkileyen insan gurupları, ilişkileri, demografik ve kültürel özellikleri, gelenek ve görenekleri, yaşam biçimleri, folklorları, değer yargıları v.b konuları sosyal yapı kavramı içerisinde incelemek olasıdır.

1.1.1. Birey Üzerindeki Etkileri

Özellikle yabancı bir yere seyahat eden bir kimse, sadece coğrafi olarak değil, kişisel, toplumsal ve kültürel olarak da yabancı bir ortamla karşı karşıya gelir. Dolayısıyla gezinin tamamıyla hoş ve özendirici olması için, turistin karşısına çözüm bulunması gereken bazı sorunlar çıkar. Turistler para ve zaman kaynaklarını, ülkelerindekinden çok farklı durumlarda kullanmak zorundadırlar. Ayrıca, toplumsal ilişkilerini ve etkileşimlerini de ibade, iase ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak üzere yönlendirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, ne kadar

tanımadıkları bir ortama gitmeyi de, “kültürel mesafe”nin ölçüsünü belirleyerek karar verebilirler. Seyahat eden kişiler kendileri bulabilecekleri yeni kültürlerle değişik derecelerde ilişkiye girerler. Sözelimi yaşantıyı görme turizmi, kültürel zenginleşme elde etmek için mahalli hayat tarzlarına daha derin dalmak isteyenler için yapılandırılmış bir yöntemdir. Bazı seyyahlar bu ilişkilerde daha seçici olmak isterler ve bir tur şirketi bunu düzenleyebilir. Antropolojik bir inceleme turu veya bir sanat ve el sanatı festivaline katılım gibi kültürel konular ve tecrübeler çerçevesinde düzenlenen turlar bunun örnekleridir. Yerel katılıma bakmaksızın, seyyahlar hiç değilse ziyaret edilecek ülkeyi üstünkörü incelemeli ve ortamın farklılaşmasından kaynaklanan bu problemlerin nasıl çözüleceği konusunda bir karar varmalıdır. Önceden hazırlık yapmak akıllıca bir yaklaşım olacaktır (Özdemir, 1992;73).

1.1.2. Aile Üzerindeki Etkileri

Aile büyüdükçe ve çocuklar olgunlaştıkça, aile olarak yapılan geziler yılın en önemli dönemini oluşturmaktadır. Heyecan, hazırlık, beklenti ve fiili seyahat tecrübesi aile yaşamının unutulmaz fırsatlarıdır. Ailece yapılan seyahatin değişik ölçülerde eğitici yönü de bulunmaktadır. Bir seyahat ne kadar eğitici ve amaçlı olursa, onun yararı da o kadar fazla olacaktır.

1.1.3. Toplum Üzerindeki Etkileri

Seyahatin bir ulusun diğer insanları anlaması ve değerlendirmesinde önemli bir etkisi vardır. Gelişkin ve aydın uluslardaki hükümet politikaları, yurttaşların ülkelerin diğer kısımlarını tanımaları ve ana yurtlarına duydukları takdir duygusunu geliştirmesi aracı olarak seyahati, özellikle de yurt içi seyahati teşvik eder.

Bir ülkede ziyaretçilerin varlığı, yerli halkın hayat tarzlarını etkilemektedir. Ziyaretçilerin kendilerine ilişkin davranışları ve ev sahibi ülkenin yurttaşları ile kurdukları kişisel ilişkilerin, genellikle mahalli halkın hayat tarzı ve tutumları üzerinde bir etkisi bulunmaktadır. Muhtemelen bu fenomenin en belirgin etkileri, Kuzey Amerikalı veya Batı Avrupalı ziyaretçilerin, ilkel bir kültüre veya düşük hayat standardı ve gelişkin olmayan bir halk kitlesi tarafından karakterize edilen bir kültüre sahip, yeni ortaya çıkan ülkeleri ziyaret ettiğinde tespit edilmektedir. Bu durum özellikle konuklarla kişisel ilişki içine giren otel ve lokanta çalışanlarının davranışlarında göze çarpar. Bir ticari kuruluşta turistlere hizmet etmek, yerli halkın hayat tarzında yıkıcı bir değişime yol açabilir. Mesela temizlikçi olarak tutulan bir anne, işe sırtına bağladığı bebeği ile gelir. İstihdam mevzuatına uymak, bu mevzuata göre istihdam edilen kişilerin yaşam tarzlarında büyük değişikliklere neden olabilir. Bu tür değişimler istenebileceği gibi, istenmeyebilir de.

Buna karşılık, ziyaretçi de, gittiği ülkelerdeki veya kendi yurdunun değişik bölgelerindeki kültürel karşıtıktan etkilenir. Genellikle bu etki faydalıdır ve ziyaret edilen toplumun insanının kendi yurdunda bulunmayabilen yaşantı niteliklerine duyulan takdir hislerinin artmasına neden olur. Ziyaret edilen ülkede yaşayan bir çok insanın hayat tarzı, ziyaretçinin kendi topluluğundan farklıdır. Bu yeni insan gurupları, ziyaretçinin günlük yaşamında ilişki kurduğu guruplardan daha cazip hale gelebilirler (Gürkan,1996; 112-113).

1.1.4. Değişen Nüfus ve Seyahat İlgileri

İnsanlar, gurup tutumları ve nüfuslar değişmektedir. Bütün bu faktörler seyahat ilgilerini etkiler. ABD'deki gençlik pazarının olağan üstü büyümesi bunun bir örneğini teşkil eder. ABD'deki nüfusun yarısını otuz yaşın altındakiler oluşturmaktadır. İlk gençlik dönemlerindeki ve yirmi yaşlarının başlarındaki insanlar daha serüven düşkünü olma temayülü içinde olmakta ve yaşlıların rağbet etmeyeceği otostop yapma, gençlik yurtlarında kalma veya diğer düşük fiyatlı konaklama yerlerinde yemek yeme ve kalma gibi seyahat tarzlarına düşkünlük göstermektedirler.

Seyahat ilgileri de değişmektedir. Bazı ülkeler seyahat alanında popüler hale gelirken, bazıları da popülerliğini yitirmektedir. Dünya olaylarının gidişatı, insanların dikkatini dünyanın belirli ülkelerine veya bölgelerine yöneltmektedir. Japonya ve Kore'nin II. Dünya Savaşı'ndan sonra seyahat edilecek yerler olarak ortaya çıkması, Karayip bölgesiyle birlikte İsrail, İspanya Fas ve Doğu Afganistan'ın ilgi çeken ziyaret noktaları olmaları bunun örnekleridir.

İletişim sistemlerinin, özellikle televizyonun gelişmesi, insanların diğer ülkelere ve insanlara duydukları ilginin de kapsamını genişletmiştir (Gürkan, 1996;113).

1.1.5. Hayat Standardının Yükselmesi

Hayat standardının yükselmesi, nüfusun yaş kompozisyonundaki değişmeler, artan eğitim düzeyi ve iletişimdeki gelişmeler, insanların dünyadaki diğer insanların refah ve faaliyetlerine ilişkin sosyal bilinçlerinin gelişmesi, dünyanın jet uçaklarıyla psikolojik olarak küçülmesiyle birleşerek, milletler arasında diğer bütün milletlere karşı bir ilginin uyanmasını sağlamıştır.

Yaşlandıkça (altmışların sonrası ve daha yukarısı) turist daha pasif hale gelebilir. Ailenin rekreasyon kalıpları, ailenin yaş aşamalarıyla bağlantılıdır. Çocukların mevcudiyeti yapılan gezilerin sayısını azaltma eğilimine yol açar, aile daha fazla eve yönelik olur. Çocukları olmayan evli çiftler, seyahat beklentileri açısından en umursamaz guruplardır (Özdemir, 1992; 75).

1.1.6. Sosyal Sınıflar Üzerindeki Etkileri

Turizmden bütün sınıflar yarar görseler bile, turizmin gelişmesi, özellikle büyük tasarımlar söz konusu olduğunda, toplumsal sınıflar arasındaki ayrılıkları ve eşitsizlikleri pekiştirebilir. Büyük otellerden ve turizme ayrılan olanaklardan zenginler yararlanırken, öteki toplum katmanlarının bu olanaklardan yararlanamaması, toplumsal ayrılıkları artırır (Doğan,2004;137).

Gelirin ve sosyal sınıf statüsünün seyahat üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Zengin kişiler ve daha yüksek sosyal sınıflara mensup kişiler daha sık seyahat etmektedirler. Düşük gelir sahibi ve mesleki seviyelerinde olan insanlar çok az seyahat etme temayülü göstermektedir. Ama bunların hayat standartları yükseldikçe ve boş zamanları arttıkça, piyasanın bu parçasının da önemli ölçüde yükselmesi beklenmektedir.

Turistlerin yabancı bir ülkeye gelmesiyle doğan sosyal etkileşim ve değişmeyi, turizm olayının doğuşunda ve oluşumunda etken olan sosyolojik faktörleri ve turizmin yol açtığı sosyal tesirleri göz ardı etmemek gerekir.

Özellikle, ülkelerin turizm konusundaki siyasi ve bürokratik otoriteleri ile bizatihi turizm konusunda yatırım yapan yerli ve yabancı müteşebbisler, turizmin sosyal yapıda meydana getirebileceği tesirleri de çok iyi bilmek ve değerlendirmek durumundadır. Zira sadece pragmatik ve rasyonel platformda dahi olsa, rantabiliteleri ile, yakın ve uzak vadeli zaman dilimi içerisinde sosyal yapıya yapacakları olumlu veya olumsuz tesirleri arasında büyük bir ilişki meydana gelecektir (Özdemir, 1992; 75).

2. TOPLUMSAL GURUPLAR VE TURİZM

Turist tek başına ya da grup içinde olabilir. Turist hangi kantitatif yapı içinde olursa olsun ana hizmeti sunan yerel bir grup vardır. Bir diğer deyişle kişinin turist olarak bulunduğu ortamda ayrı bir grup daha vardır.

Turist kabul eden ülke veya yöre, objektiflik kuralı gereği, kendi bünyesinde daha başka turist grupları da bulunur. Demek oluyor ki; bir turizm merkezinde yerel toplum bütün turist gruplarıyla ve diğer turist grupları da birbirine karşı karşıyadır. Dış görünüş böyledir. İç görünüş ise; turizm biçimine bağlı olarak ayrı kültürlerin, ahlak değerlerinin ve toplumsal yapıların karşı karşıya gelmesidir.

Turizm etkinliği ve işlerliği bu gruplar arasındaki olumlu ilişkilerine bağlı olarak yürütür. Özellikle, turizme hizmet sunan birinci Major grup; değişik biçim, yapı ve karakterdeki ikinci Major grup içindeki bir çok turist ve turist gruplarıyla uyumlu, hoşgörülü olmak ve diyaloga açık olmak zorundadır. Bu zorunluluğun başlıca nedeni ekonomik faktördür (Ece,1987;18).

Turizm hizmetini ayrı ayrı herkese sunmaktan daha çok, onları gruplandırarak turizmin fert başına düşen maliyeti ucuzlatmak ve turizm olayının öznesini oluşturmak açısından önemlidir. Bu gruplandırmak işi çoklukla pazarlamacılar tarafından oluşturulur. Bu gruptaki kişiler başlangıçta heterojen yapıdadır. Pazarlamacıların, yönlendiricilerin çabalarıyla ve daha çok grup bireylerinin ortak amaçlarının etkisiyle giderek homojenleşir.

Turizm hizmet sektöründeki her kesim ve seviyedeki hizmette çalışanlar yani (rehber, resepsiyonist, operatör, transfer elemanı v.b.) turizm elemanları; sabır ve hoşgörü ile grubun bütünleyici uyumunu sürdürmek ve grubu bütün tatil süresi içinde dağıtırmamak ve onların beklentilerinin pek çoğuna mümkün olduğunca cevap vermek başlıca ödevleridir (Ece, 1987; 19).

2.1. Grup Tipleri

Grup sosyolojisinde grupların sınıflandırılmasında genel bir kural yoktur. Kimisi morfolojik açıdan, kimisi, giriş ve çıkışların özelliğine göre “açık-kapalı” diye ayrımlar yapmışlardır. Bunların yanı sıra Alman toplumbilimcisi F. Tennes “cemaat-cemiyet” ve benzeri olan Amerikalı sosyolog G.H. Cookley’in “birincil-ikincil gruplar” ayrımları genel kabul görmüş sınıflandırmalardır.

2.1.1.Cemaat veya Birincil Grup

Cemaat sözcüğünü yerleşik durumda bulunan topluluklar kabileye, köye, şehre vb. söylenir. “Küçük veya büyük herhangi bir grubun bireylerinin herhangi bir yerde, şu veya bu şekilde müşterek yaşamın ana şartlarını paylaşarak oluşturdukları gruba cemaat denir.”

Bu cemaatin en belirgin özelliği kişinin yaşamının tamamen bu unsurun içinde olmasıdır. Bir kimse yaşamını bütünüyle spor kulübünde veya bir ticarethanede geçiremez. Ama yerleşik bir toplumda hayatını bütün veçhilesiyle yaşayabilir. Denilebilir ki; cemaatin esas ölçütü, bireyin bütün sosyal ilişkilerinin yerleşik grup içinde olmasıdır.

Bu nedenle toplumsal farklılaşma belirli boyuttadır. Grup içi ve dışı ilişkiler daha katı sınırlandırılmış ve grupça belirlenmiştir. Homojen bir yapıya sahip olduklarından gelenek, görenek ve törelerin etkisi altındadır. Bu nedenle ortak davranış gösterirler. Bir diğer deyişle de grup bilinci güçlüdür.

Sözü edilen temel özellikler nedeniyle grup içi olumsuz davranışlar denetim altında olur ve grup dışı davranışlar da tepkili olur. Sözelimi tradisyonel (törenselle) yapıya sahip bir köye gelen turist, köyün adet ve göreneklerine aykırı davranışlarda bulunursa grup bilincinin tepkisini görebilir.

Bu nedenle, rehber, tur operatörü, tur kaptanı gibi turist grubunu yönlendirenler böyle durumlarda bilinçli ve tedbirli olması gerekir (Ece, 1987; 20).

2.1.2.Cemiyet veya İkincil Grup

Cemiyet aralarında karşılıklı bağlılık ve örgütlenmiş ilişkiler bulunan bireylerin bir araya gelmesidir, şeklinde tanımlanır. Bir ağ gibi cemiyet bünyesindeki sosyal ilişkiler sosyal kurumlardan meydana gelmiştir. Bu sosyal kurumlar daima değişme halindedir. Cemiyet halinde yaşayan insanlar arasında iş bölümüne dayalı organik bağ vardır.

Cemaatten en büyük farkı boyuttur. Cemiyetin boyutu çok büyüktür. Kişilerin sosyal ve toplumsal ilişkileri akılcıdır, hürriyet içinde kendi iradesiyle girişimde sınırlı ve dar kapsamlı olmak üzere ilişkiler bir veya birkaç amaca yöneliktir.

Cemiyet üyesi, cemaat üyesi gibi bireylerle karşı karşıya ilişki içinde olmadığı gibi kültürel açıdan da farklılık ve çeşitlilik gösterirler. İşte bundan dolayı da toplumsal denetim birlik duygusu gibi gevşektir (Ece,1987;21).

2.2. Turizm ve Grup Tipleri

Turizmde iki taraf vardır. Bunlardan biri hizmet bekleyen diğeri de hizmet sunanlardır. Hizmet bekleyenler; sürekli yaşadığı yöre ve ülkelerde o yöre ve ülke için bile olsa en azından fiziki yapıda uyum sağlamaya mecbur olan kişidir yani yabancısıdır.

Bu bilinçle hareket eden karşı grup çoğu kez hoşgörülü davranışlar içinde geçici dahi olsa topluma kabul etmek ve davranışlarının sağlanmasını yapar. Bunlar içinde bu kişilere “yabancı” ülkemizin doğu yörelerine göre aynı anlamda “garib” denir.

Hem gelen hem de kabul eden gruba göre “yabancı”; bir gruba veya topluma yeni gelen demektir. Toplumun ya da grubun dışında olduğu halde içinde bulunduğu grubun ortak kültürüne ve bilincine katılmayan ama bu değerlere hoşgörülü ve saygılı olan kişidir. Bir diğer deyişle yabancı; grup üyeliğine kabul edilmemiş olunmasına karşın grup içinde bulunması kabul edilen kişidir.

O halde, bu açıklamaya ve tanıma göre turist daima yabancısıdır. Doğru yörelerimize göre “garip”tir.

Toplumların, yabancı dediğimiz ve grup üyeliğine kabul edilmemiş olmasına karşın, kişi veya kişilerin grup içinde bulunmasının kabulü de koşullara bağlıdır. Bu koşulları genel bir başlık altında toplamak olanaksızdır. Zira bu kabullenme toplumun kültür yapısına bağlıdır. Böylece grupların ve toplumların turiste diğer deyişle yabancıya karşı tutum ve davranışları değişecektir.

Grupların ya da toplumların kültür yapılarına göre değişiklik arz eden tutum ve davranışların nitelik ve nicelik bakımından çokluğa ve çeşitliliği nedeniyle

belirli bir sınıflandırma ve ortak noktalar bulmak oldukça zordur (Ece, 1985;25).

Bu bakımdan belirli varsayımlar getirmekten kaçınılarak grup tipleri içindeki yabancıların davranışlarını gözlemsel olarak elde edilen sonuçları sergileyeceğiz.

2.2.1.Cemaatin Turistle İlgili Tutum ve Davranışları

Cemaat genel karakter olarak, tradisyonel karaktere sahip, kendi içinde sıkı denetim altında katı kurallı, grup dışına karşı da itici ve tepkilidir. Bu davranışlar, grubun kültür yapısına ve çevresiyle etkileşim derecesine bağlı olarak olumlu ve olumsuz yönde çeşitli boyutlar gösterir.

Dışarıya açılabilmiş ve kendisini oluşturan aile yapısı küçük ve çevresiyle bütünleşebilen gruplar hoşgörülü ve kabul edicidir. Grubun boyutu pek etken değildir. Küçük bir yerleşim yerindeki olumlu yaklaşımı, boyutu daha büyük olan bir kasaba ya da şehirde göremeyiz.

Hoşgörü ve kabul ediş grubun bazı ortak kültürlerine karşı esnek ve bazılarına karşı da tepkili olabilir.

Eğer turistler kalabalık sayıda fakat daha az ekonomik veya diğer yararlar getirirlerse ve yerli etkinlik örüntülerine zarar verirlerse yerliler turistlere karşı rahatsızlık veya düşmanlık duygularını başlatabilirler (Rızaoğlu, 2003;272).

Demek oluyor ki cemaat grupları turizme kapalı, dolayısıyla turiste karşı olumsuz ve katı tepkiler gösterebilecek bir karaktere ve yapıya sahiptirler. Ancak somut durumlarda pek çok cemaat grubu kültürel içerik ve toplumsal etkileşim sonucunda dışarı açılabilmiştir. Bu durumlarda turiste karşı tutum ve davranışlar daha hoşgörülü ve esnek olabilir.

Özellikle rehberler, tur kaptanları ve tur operatörleri, karşılaştığı yörenin ne türden grup niteliği taşıdığını, ne gibi ortak kültüre daha duyarlı olduğunu saptayabilmeli ve bu yargının kuramsal bir genellik taşımadığını da gözden uzak tutmamalıdır.

2.2.2.Cemiyetin Turistle İlgili Tutum ve Davranışları

Cemiyetin yakın ve uzak çevresiyle etkileşimleri sürekli ve yoğundur. Grubun karakteristik yapısı bu olduğuna göre, turiste karşı hoşgörülü, toplumsal ve psikolojik esnekliği vardır. Cemiyet halindeki grup turist üzerinde daha az denetleyicidir. Bu grup tipinde genel karakteristikliğinin karşıtı tutum ve davranışlar görülebilir. Toplumsal etkileşim ve ulaşımın olamayışı bu olumsuz durumu yaratır (Ece, 1987;26).

3.SOSYAL DEĞİŞME

Sosyal değişme, farklı zaman dilimlerinde, sosyal yapı unsurlarında ortaya çıkan nitelik ve nicelik farklılaşmasıdır. Sosyal değişmeyi bütün zamanları ve bütün toplumları kapsayacak ölçüde önceden belirli değişme kalıpları içinde hapsedemeyiz. Determinist, dogmatik ve tümdengelimci yaklaşımlar ütöpiktir. Günümüzde ne olması gerektiğinden hareket etmek yerine ne olduğu tartışılmakta, yorumlanmaktadır.

Bütün insan topluluklarında sosyal değişmeden bahsedilebiliyor. Yalnız sosyal değişme medeniyet tarihinde bazen hızlı bazen de yavaş bir şekilde ortaya çıkmıştır. Özellikle Orta çağın statik sayılabilecek insan topluluklarında dahi bir değişmeden bahsedilebilir. Değişmeden söz edebilmek için belirli süreye ihtiyaç vardır. Başka bir ifadeyle sosyal değişme bir süreç içinde izlenebilmektedir (Erkal, 1999; 226).

Sosyal değişme kısa zaman aralıklarında gözlenebilir ve denetlenebilir dönüşümlerden meydana gelir. Buna göre sosyal değişme toplumun yapısında izlenebilen ve gözlenebilen bir değişmedir. Ayrıca fiziksel ve toplumsal sınırlara sahiptir. Yani, sosyokültürel bir çevrede ya da coğrafi bir alan içinde sosyal değişmeyi incelemek ve gözlemek mümkündür. Bununla sosyal değişmenin belli bir mekanda ve o mekana özgü sosyal hayata dayalı olan iki temel ögesi vurgulanmaktadır. Köy, kasaba, kent sosyal değişmenin fiziksel yapı öğeleri; nüfus hareketlerine neden olan sosyal gruplar, sosyal ilişkiler ya da sosyal tabakalardaki hareketli geçişler ise sosyokültürel boyutu yani sosyal hayatın kendisini meydana getirmektedir (Doğın, 1998;284).

Sosyal değişme söz konusu olunca bazı sorular akla gelmektedir. Bunlar, değişen nedir, nasıl değişir, değişmenin yönü nedir, oranı ne ölçüdedir, değişmeyi doğuran faktörler nelerdir, değişme ne ölçüde çözülmeye veya bütünleşmeye sebep olabilir şeklinde özetlenebilir.

Değişme bir süreç içinde ortaya çıkmaktadır. Sosyal değişmenin izlenebilmesi için bir süreye ihtiyaç vardır. Çünkü, değişmeyi doğuran bütün sosyal kuvvetlerin daimi olarak aynı yönde etkili olabilmeleri ve aynı neticeyi verebilmeleri zordur (Erkal, 1999;226).

3.1 Turizm ve Sosyal Değişme

Turizm temelde toplumsal bir olaydır. Turizm, yeni bir yaşam biçimine yol açmakta, bir toplumsal akım niteliği taşımaktadır. Turistlerle yerliler arasındaki ve turistlerin kendi aralarında ortaya çıkan ilişkiler, turizmin sosyo-kültürel etkilerinin önemli bir yönüdür. Turizmin gelişmesiyle birlikte turist- yerli ilişkileri, turistlerin davranışları ve onların birbirleriyle ilişkileri önemli toplumsal olaylar durumuna gelmekte ve toplumsal değişim sürecinin başlamasında en önemli harekete geçirici etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle turistlerin yaşam biçimleri ve tatildeki davranışları, oluşturdukları kümelerin yapısı, gittikleri yerlerdeki insanlarla ilişkileri, kendilerine hizmet eden görevlilerle ilişkileri büyük bir önem taşımaktadır. Her yıl milyonlarca insanın katılımıyla gerçekleşen turizm olayı ve bu olayın yarattığı ilişkiler, geleneklerde, inançlarda, değer yargılarında, aile yapısında, siyasal yapıda ve ekonomik yapıda önemli değişmelerin meydana gelmesinde sebep teşkil etmiştir. (Doğan, 1987;1-3).

Turizm bir yanda istihdam alanının genişlemesi ve gelir artışından gelen etmenle haberleşme araçlarından yoğun biçimde yararlanma olasılığı sağladığı gibi yaşam düzeyini yükselterek konutların rahatlığa ve dinlenmeye dönük olanaklarla donatımına yol açmıştır. Ayrıca, pazar ekonomisine, topluluğun ekonomik yaşantısının güçlenmesine ve canlılık kazanmasına neden olmuştur. Bununla birlikte turizm etmeni, tutucu akımların beslediği karşı cepheyi etkisiz hale getirerek topluluğun kadın-erkek ve aile olarak dışa açılım sürecini hızlandırmış, tercih ve değer yargılarında akılcı öğeyi getirmiş, boş zaman kullanımındaki tercihleri ve dernekleşme sürecini dışa açık topluluklardaki çizgisine yaklaştırmıştır.

Bir topluluğun turizme ilgi göstermesi öncelikle turizmin ekonomik çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. Turizme açılan bir topluluk önceden tarım sektöründe etkinlik göstermekteyken, turizmle birlikte daha fazla gelir elde etmek ve bu yolla yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla turizm sektöründe etkinlik göstermeye başlamışlardır. Böylece turizme açılan toplulukta iş-güç yerlerinde de bir çeşitlenme ve farklılaşım kendini göstermekte, turizme açılan bir yerleşim biriminde turistik eşya satan birimlerin, otel, motel ve pansiyonların sayısı da artmaktadır.

Turistlerle, yerli halk arasında başlangıçta ekonomik platformda gelişen ilişkiler, zamanla yerli halkın turistlerin yaşam biçimleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. Yerli halkın, turistlerle kurduğu sosyal ilişkiler, yerli halkın eski dışa kapalı tutucu tavırlarını bırakıp, dışa açık davranış modelleri geliştirmelerine neden olmuştur. Aynı zamanda bu ilişkiler topluluğun değer yargılarını eski kalıbından kurtararak daha akılcı bir niteliğe bürünmelerini sağlamıştır.

Turizme bağlı bir sosyal yapı değişimi, küçük toplulukların sosyo ekonomik yapıları yıpranma sürecine girmeden, mahalli gelenekler ve toplumun kültür hazineleri korunarak, toplulukların dışa açılım süreci hızlanarak ve buna bağlı olarak tutucu akımların kısa sürede etkisiz hale gelmesi suretiyle gerçekleşeceği düşünüldüğünden etkisini daha yoğun olarak daha kısa sürede gösterecek ve bu şekilde bir yapı değişimi daha sorunsuz bir şekilde gerçekleştirebilecektir (Eralp,1974;277).

3.2. Turizmin Tutum Değişmesi ve Hayat Tarzı Bakımından Etkileri

Bilindiği gibi turizm sadece ekonomik bir olay olmayıp, sosyal, kültürel, siyasi ve çevresel yönleri de olan toplumu ve sosyal yapıyı etkileyen bir harekettir. Bu nedenle turizmin etkileri değerlendirilirken, yalnız gelir getirici ve döviz kazandırıcı özellikleri gibi maddi ve ekonomik sonuçları değil, sosyal ve kültürel yansımaları gibi ekonomik olmayan konuların irdelenmesi de önem arz etmektedir.

Turizmin bireysel davranış, aile ilişkileri, toplu yaşam tarzları, ahlaki tutumlar, değer sistemleri, yaratıcı güçler, örf ve adetler, geleneksel törenler ve toplum örgütlenmesindeki değişikliklere katkıları, onun sosyal ve kültürel etkileri yoluyla olmaktadır. Diğer bir deyişle bunlar doğrudan ve dolaylı temasın misafirlere ev sahibi toplumun insanlar üzerindeki etkileridir (Özdemir, 1992; 86).

Turizm olayının insan yaşamındaki önemi kadar bir bütün olarak toplum açısından da büyük önemi bulunmaktadır. Turizm bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve başka ülke insanları hakkındaki düşüncelerini etkileyen sosyal bir olaydır. Turizm etkinliklerine katılarak başka ülkelere seyahat eden insanlar o ülke insanlarını çeşitli açıdan etkileyebilecekleri gibi onlardan da önemli ölçüde etkilenebilecektir. Yabancılar buldukları ülke insanlarını, kültürleri, düşünüş ve davranışları, giyimleri, yaşam tarzları ve kişisel ilişkileri ile önemli ölçüde etkilemektedirler. Bu olgu özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan geri kültüre veya ekonomik anlamda düşük yaşam standartlarına sahip ülkelerde daha belirgin olarak gözlenmektedir (Barutçugil, 1989; 73).

Bir ülkede ziyaretçilerin varlığı, yerli halkın hayat tarzlarını etkilemektedir. Ziyaretçilerin kendilerine ilişkin davranışları ve ev sahibi ülkenin yurttaşlarıyla kurdukları kişisel ilişkilerin, genellikle mahalli halkın hayat tarzı ve tutumları üzerinde derin bir etkisi bulunmaktadır. Muhtemel bu fenomenin en belirgin etkileri gelişkin olmayan halk kitlesi tarafından karakterize edilen bir kültüre sahip, yeni ortaya çıkan ülkenin ziyaretinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum özellikle kişisel içine giren otel ve lokanta çalışanlarının davranışlarında göze çarpmaktadır.

Diğer taraftan turizm gençler üzerinde büyük ölçüde etkide bulunmaktadır. Gençlerin turistlerle yakın ilişki kurmaları onların davranışlarını ve dünyaya bakış açılarını etkilemektedir. Az gelişmiş ülkelerde özellikle gençler turistlere ve onların yaşayış biçimlerine hayranlık duymakta, kendi geleneklerini terk ederek, turistlerin davranışlarını ve yaşayış biçimlerini taklit etmek eğilimindedirler. Gençler turistlerle yoğun ve sürekli ilişkiler sonucunda cinsiyet, giyim ve ahlak konusunda geleneksel değerlerden değişik değerler benimsemekte ve bunu da davranışlarıyla yansıtmaktadırlar. Bu durum ise, aile içinde bir takım sorumlulara yol açmaktadır. Önceleri bu değişiklikler yaşlılar

arasında bir hoşnutsuzluk yaratsa da anne ve babaların çoğu daha sonraları bu değişikliklere karşı hoşgörülü davranmaya başlarlar. Böylece turizm ile birlikte toplum yaşamına giren yeni değerler bir önceki kuşağın tutumlarında da değişikliğe yol açmaktadır (Doğan, 1987;77).

Turizmin tutum değişmesi ve hayat tarzı üzerinde bir başka etkisi geleneklerde, tutum ve kanaatlerde kendisini hissettirmektedir. Turizm geleneklerde bir tahribat yapmaktadır. Çünkü insan turistik olarak piyasaya çıkmakla moral ve fiziksel bakımdan değişmekte, gerçek kişiliğinden farklı bir imaja entegre olmaktadır. Bu aslında kültürel bir kirlenmedir. Kültürel kirlenme ise giyim kuşamdan yemek biçimine kadar gözlemlenmektedir. Yasadışı faaliyetler turistik ortamda daha rahat gelişmektedir. Çocuk yaştaki gençlerin alkol kullanması büyük bir problem haline gelmektedir. Etnik kültürler, turizme ayak uydurmaya çalışırken, dil ve kültürel değerler değişebilmektedir (www.deu.edu.tr).

Turizmin iş dışı zaman alışkanlıkları etkilediği savunulmuştur. Gençlerin eskiden akşamlarını sessizce geçirirken şimdi turizmin etkisi altında barlarda, sinemalarda, gece kulüplerinde buluştukları gözlemlenmektedir. Bir çok ülkede turistlerin gelmesiyle, değer ve inanç yapısının değiştiği, giyim ve yaşam biçiminde geleneksel kalıpların terk edildiği dilde yabancı sözcüklerin arttığı gözlemlenmiştir. Turizmin aynı zamanda dinsel inançları zayıflattığı ve dinsel davranışları azalttığı belirlenmiştir. Bazı gözlemcilerde turistlerin yerli toplumun dinsel inanışlarını büyük ölçüde değiştirdiği hususunda kuşkuludurlar. Dinsel inançlardaki değişiklikler, toplumsal yaşamda gittikçe artan maddiselleşmenin bir parçasıdır ve bu gelişme, endüstri ülkelerinde gelişmeden pek değişik değildir.

Özellikle son zamanlarda insanların turistik bir ortamda günlük hayatın kalıplarından, sıkıntılarında ve kurallarından uzaklaştığı görülmektedir. Turistik ortamın verdiği serbestlik sayesinde başka ve yer zamanlarda göstermediği, ayıplanan davranışları dahil olağan bir şekilde sergilemektedirler. İçinden geldiği gibi hareket etmekte, duygu ve isteklerine göre davranmaktadırlar. Turizmin yaygınlık kazanması sonucu bu çeşit davranışların tanımladığı bir kişilik yapısına artık daha sık rastlanılmaktadır. Ancak, turistik ortamda bu kişilik yapısını gösteren insanlar normal yaşamlarına döndüklerinde çok değişik davranışlar ve kişilik özellikleri sergilemektedirler.

Turistik bir ortamda değişik davranış ve kişilik özellikleri gösteren insanlar, geleneklerde, inançlarda, değer yargılarında, aile yapısında ve ekonomik yapıdaki önemli değişmelerin nedeni olmuştur. Turistik bölgelerde veya yörelerde yaşayanlar ise çoğu zaman bu değişimleri kabullenmekte veya turizmin rahatsızlığa varan, etkilerini kontrol altına almak suretiyle bertaraf etmeğe çalışmaktadırlar.

3.3. Turizmin Aile Üzerindeki Etkileri

Turizm sektörü aile yapısının değişmesinde rol oynayan önemli toplumsal etmenlerden biridir. Turizm bir sektör olarak önem kazandıkça, o yerleşim bölgesindeki ailelerin yaşam tarzlarına çeşitli şekillerde etkide bulunmaktadır. Daha önceden alanlarda tarım sektöründe çalışan ve etkinlik gösteren aile, turizmin gelişmesiyle birlikte artık tarımsal işleri bir yana bırakarak daha fazla gelir getirdiği, daha iyi bir yaşam sağladığı için turizm sektöründe etkinlik göstermeye başlamışlardır. Özellikle bu yerleşim yerlerinde aileler oteller, pansiyonlar vb. açma yollarına gitmişlerdir. Gelen turistlerle ilişki içinde bulduklarından dolayı da aileler, eski dışa kapalı tutucu davranışlarını bırakıp, daha açık bir tutuma sahip olmuşlar, değer yargıları da akılcı bir niteliğe bürünmüştür. Turizm, tutucu bazı geleneklerin etkisini azaltıp birey ve ailelerin dışa açılma sürecini hızlandırmıştır. Diğer yandan turizme hizmet veren aileler onların yaşam biçimi hakkında da bilgi sahibi olmaktadır. Bu yüzden turizmle uğraşan ailelerle turistler arasında bir kültür alış verişi söz konusudur. Bu da ailelerin diğer kültürlerden bazı kültürel öğeleri almasına, yeni davranış modelleri geliştirmesine neden olabilmektedir. Önceden tek söz sahibi aile reisi yani baba iken, turizm sektörüne kayışla birlikte ailenin diğer üyelerinin de bu sektörde çalışmaya başlamasıyla, babanın otoritesi azalmış, diğer aile fertleri de söz sahibi olmuşlardır. Ayrıca kadın da çalışma yaşamına girerek, ailede rolünü değiştirmiştir. Özellikle turizmin yarattığı yeni iş imkanları bunda etkili olmuştur. Kadınların rollerindeki değişimle daha özgür bir duruma geldikleri gözlemlenmektedir.

Kırsal toplumda turizmi bir geçim kaynağı olarak seçen ailelerde önemli yapısal değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Bunlar, büyük aileden çekirdek aileye geçiş, ailelerin çocuklarının yabancı dil eğitimine önem vermesi, kadının ve kız çocukların turizm sektöründe çalışmaları, erkeğin ev işlerine katılması, aile içi kararların ortak verilmesi, akrabalık ilişkilerinin zayıflaması, evlenme şekillerinin değişmesi, muhafazakarlığın azalması gibi değişikliklerdir.

3.4. Turizmin Çalışma Hayatına Etkileri

Turizm ilk olarak yepyeni bir çalışma ortamı yaratarak ekonomik yapının eskisinden farklı bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Sonraki aşamada bu farklılık tarımsal üretimden kaynağını kırsal yaşam biçimini turistik faaliyetlere dayanan çalışma koşullarına uygun şekilde kaymasını sağlayarak değişikliğe uğratmıştır. Özellikle turizm sektörünün yeni iş alanları yaratması insanların yaşam standartlarında değişikliğe yol açmıştır. Turizm sektöründe emek yoğun üretim biçimiyle çalışıldığından, bu sektörünün gelişimiyle birlikte ortaya çıkan iş gücü gereksinmelerinde de bir artış söz konusu olmuştur.

Turizm sektörü, ailelerin çalışma yaşamına farklılık getirmiştir. Yeni iş olanakları yaratmasıyla aile üyeleri daha karlı oldukları için turizm sektörünün

yarattığı çalışma yaşamına girmişlerdir. Özellikle aileler daha çok ev pansiyonculuğuna yönelmişlerdir. (Usta, 1982;53)

Ev pansiyonculuğu yapan aile üyelerinin bazen hepsi olmasa da bir çoğu bu işte çalışmaktadır. Bu yolla aile üyeleri, ailenin gelirinin artmasını sağlamaktadır.

Turizmin getirmiş olduğu pansiyonculuk, ev kadınlarına yeni bir istihdam alanı açmıştır. Sosyo-ekonomik niteliği ve içeriği ile, yarattığı iş alanı ile yerleşim yerinin etkisindeki topluluklarla doğrudan ilişkisini sağlayarak, ev kadının dışı açılma sürecinin daha da hızlanmasında etkili olmuştur.

Bunun dışında yine bazı aileler de ya turistik eşya satan dükkanlar açmışlar ya da kendilerine ait olmayan bu tür dükkanlarda çalışmaya başlamışlardır. Bazı aileler için bu türdeki işler, onların esas işleri olmakla birlikte, bazı ailelerde ise ek bir gelir getiren iş olmuştur.

Turizm sonucu hızla gelişen toplumsal yaşam ve çalışma koşulları ailenin gerek kompozisyonunda, gerekse toplum içindeki konumunda önemli değişimler meydana getirmişlerdir. Geleneksel aile, çalışma yaşamının değişmesi sürecinde, sermaye olanağı sağlayarak turistik aile işletmelerinin kurulmasına olanak sağlamıştır. Tarla ve bahçelerin yüksek fiyatlarla satılması ve evlerin,otel, motel ve pansiyona çevrilmesi suretiyle turizmin ihtiyaç duyduğu yatırımlara aracılık edebilmiştir. Ayrıca turizmin etkisi altında gelişen yeni ekonomik ilişkilere dayalı olan toplumsal yapının yeniden biçimlenmesinde önemli roller üstlenmiştir.

Turizmin çalışma hayatı üzerindeki olumsuz sayılabilecek etkisi, aile üyelerinin bir araya gelme sıklıkları incelendiğinde ve aile içindeki etkileşimin çok düşük olmasında görülebilir. Özellikle turizm sektöründe mesai saatlerinin uzun ve belirsiz oluşu, aynı zamanda turistlerin istemine ve yoğunluğuna belirlenmesi, bu sektörde çalışanların aile içi etkileşimlerin zayıflamasına yol açmıştır. Aile içi ilişkilerdeki bu zayıflama toplumsal ilişkilerde de kendini hissettirmektedir. Ayrıca dini bayramlarla turistik yoğunlaşmanın aynı döneme rastlaması bu sektörde çalışanların iş başında bulunma zorunluluğunu gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bayram günlerinin coşkusunu ailenin tüm fertlerinin paylaşımını ortadan kaldırmıştır.

3.5. Turizmin Kentleşmeye Etkisi

Kentleşmenin getirdiği kirliliği geniş anlamıyla ele almak kentsel yaşamı her yönüyle etkilediğini ortaya koymak gerekmektedir. Özellikle turizm ihtiyacının kentsel yörelerde fazla olması, ortam değişikliğinin bu yörelerde şiddetle arzu edilmesini, dolayısıyla kentleşmenin yarattığı kirlenmenin etkinliğini belirlemektedir. İkinci Dünya Savaşından bu yana, kentlerin düzenli olarak değişikliklere uğraması hızlı bir süreç içinde olmuş, buralarda büyük iş hanlarının, ticaret merkezlerinin sayıları alabildiğince artmıştır. Diğer yandan

trafik yoğunlaşmış, trafik tıkanıklığı ve düzensizliği olağanlaşmış, sakin sokaklar yok olmuş, park ve bahçeler birer birer silinmiş, eski mimarinin izleri ve örnekleri yavaş yavaş ortadan kalkmış, esnaf ve zanaatkarlar önemini yitirmiş, kısaca bir zamanlar kent yaşamına renk veren çeşitlilik uçup gitmiştir. Kentleşme kavramı sanki gürültünün ve karmaşanın bir simgesi olmuştur. İnsanların sadece kulaklarını değil, ruh sağlığını da yıpratmaya başlamıştır. (Usta,1988;9)

Doğal çevrenin bozulması, altyapı eksikliği, gecekonduların çoğalması, su ve hava kirliliği, trafik, temizlik sorunları turizm hizmetlerinin gelişimine engel olmakta ve dinlenmeye gelen, monotonluktan, stresten kurtulmak isteyen turistleri de olumsuz etkilemektedir. (İlkin ve Dinçer,1991;101)

Özellikle büyük kentler ekonomik ve sosyal kalkınmanın sonucu olduğu kadar, aynı zamanda sosyo-kültürel gelişmenin kaynaklandığı mekandır. Böylelikle kentler çoğu zaman, bilim ve sanat üzerine kongre ve konferans biçimindeki düzenlemelerle çekim gücüne sahip olabilirler. Bu meyanda ulusal ve uluslararası nitelikteki spor karşılaşmalarının, büyük kente çok sayıda turist gelmesine neden olan düzenlemeler olduğu söylenebilir. Zira, tarih ve teknoloji alanında ün yapmış müzelerde hep kentlerde toplanmıştır. Bu tür varlıkların mevcudiyeti ise kente turist akımının yönelmesinde, başlı başına bir etmendir (Barutçugil, 1989;20-22).

Turizmin, kırsal bölgelerin kentleşmesini hızlandırdığı ileri sürülmüştür. Kırsal bölgelerde turistik kuruluşların ortaya çıkmasıyla, bu bölgelerdeki toplumsal tekdüzelik bozulmakta, toplumda değişik özellikleri ve çıkarları olan kümelerin sayısı artmaktadır. Böylece kırsal bölgelerde kentsel iş dışı zaman etkinliklerinin yayılmasıyla, toplumsal yapıda köklü değişiklikler olmaktadır.

3.6. Kültürel Açıdan Turizmin Etkileri

Sosyolojik çerçevede bir yaşama biçimi olan kültür, ait olan yaşama biçimleri doğrultusunda tanımlandığı için çeşitli yaşama biçimleri sayıca farklı tanımların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kültür devam eden ve gelişen davranış biçimleri, diğer bir deyişle görenekler topluluğudur (Doğan, 1998;324).

Sosyal alan toplumu oluşturan birey ve toplumsal grupların diğer birey grup ve toplumla karşılıklı içeriklerini içerir. Söz konusu karşılıklı ilişkiler ya toplumsal bütünleşmeyi ve kaynaşmayı sağlayacak ya da tam karşıtı durum olarak çatışmacı ve zıtlaşmacı bir ilişki biçiminde gündeme gelir.

Toplumda farklı çıkar, inanç, ideoloji, tutum ve davranışların varlığı, sosyal yaşamda zıtlaşma ve çelişkileri kaçınılmaz kılar. Bu kaçınılmazlık durumu aynı şiddet derecesinde uzlaşmayı zorunlu ve kaçınılmaz olarak gündeme getirir. Böylece çağdaş toplumda bütünleşmeyi sağlama aracı sosyal uzlaşmadır. Sosyal çatışmaların kaynağı ekonomik çıkarlar politik ideolojiler farklı inançlar ve

farklı sosyal gruplara ait olmaktan kaynaklandığı için ekonomik, politik, sosyal ve kültürel yapılardaki organizasyon biçimleri ve kurumlaşma, sosyal çatışmaları uzlaşma ile çözümler ya da aksi yönde ortam oluşturabilirler.

Kültürel alan toplumun bütünü için geçerli olan geçmişten miras kalan ve öğrenilebilir olan değer, norm ve davranış kalıplarının toplamından oluşur. Kültürel değer, norm ve davranışlar, toplumda insanların manevi ve soylu ihtiyaçlarını karşılar. Toplumun ortak değer, norm ve davranış kalıpları, toplumda oluşan dünya görüşü, dinsel inanç, ahlak, milli duygular, tarih bilinci ve gelenekler şeklinde kurumlaşır. Bunlar topluca insanların ve toplumun ortak ideal ve amaçların belirlenmesinde etkili olurlar. Toplumda genel geçerliliğe sahip değer norm ve davranışlar ile bunlarla şekillenen dünya görüşü, din, ahlak, gelenek ve milli duyguların toplumun alt kesimlerine ve bireylere yansımada farklılıklar oluşur. Ayrıca bir ülke kültürü, sürekli olarak diğer kültürlerle karşılıklı etkileşim içinde onlardan etkilenir. Bu nedenle toplumda var olan değer, norm ve davranış sistemlerinde oldukça önemli farklılıklar oluşur. Bu farklılaşmalar ve farklı kültürlerin hoş görüyle karşılamak yada mutlakçı bir tutumla dışlamak, yine kültürel sistemin bir parçasıdır (Erkan, 2000;58-59).

Turizm örf, adet ve gelenekler üzerinde olumsuz etkilerde bulunarak onları bozabilir. Turist kimliğine bürünen bir insan fiziksel ve moral değerleri itibariyle değişikliğe uğramaktadır. Bu olay bilinç altı düşüncelerin ortaya çıkması ile kendisini göstermektedir. Bu da turistin davranışlarına yansımada ve bu davranışlarda ziyaret edilen ülke örf, adet ve geleneklerine ters düşmektedir. Turizmde yapılan küçük bilinçlendirme hataları ziyaret edilen ülke vatandaşında turiste benzeme arzusunu yaratacaktır. Genel anlamda buna kültürel kirlenme adını vermekteyiz. Kültürel kirlenme giyimden başlayarak hareket ve davranışlarda, yemek yeme adetinden kişisel ilişkilere kadar kendini göstermektedir.

Turistlerin yaşam biçimleri, eğlence şekilleri, yemek içme adetleri, para harcama şekilleri ister istemez yerli halkı etkilemekte onları daha çok tüketmeye yöneltmektedir. İsteklerin doyurulamaması toplumsal huzursuzluklara neden olabilmektedir. Turistik tesislerde çalışan kadın nüfusun artması onları ekonomik yönden bağımsız kılmış ve bu durum kocaya olan bağımlılığı ve bağılılığı azaltmış, boşanmaya varan geçimsizliklere neden olmuştur (Ürger, 1993;284).

SONUÇ

Turizm, tüm insanlık tarihi boyunca çeşitli adlarda ve çeşitli şekillerde var olmuş bir sosyal olaydır. Önceleri turizm zorunlu seyahatlerle kendini göstermiş, ancak zamanla değişikliğe uğramaya başlamıştır. Aslında tarihin bütün zamanlarında turizm, boş zaman, yeterli gelir ve isteğe bağlı olarak var

olmuş, ancak her sosyal sınıfın bu harekete katılmaması, turizmi popüler hale getirmemiştir. Endüstri devrimiyle birlikte sosyal sınıflarda ve yaşam şartlarında meydana gelen büyük değişim, turizm hareketlerini de etkilemiştir. Ortaya çıkan yeni sosyal sınıflar ve ücretli tatil başta olmak üzere elde ettikleri sosyal haklar, turizmin gelişmesine ve kavram olarak farklılaşmasına neden olmuştur. Bugünkü anlamıyla turizmin, diğer çağlarla karşılaştırıldığında ortaya çıkan en önemli farkı, bütün sosyal sınıfların hakkı olarak tanımlanması ve benimsenmesidir. Özellikle II.Dünya Savaşından sonra turizm daha çok kitlelere hitap etmeye başlamıştır. Günümüzde yaklaşık 550 milyon insan ülkeler arası, tahmini 1,5 milyar insanda ülke içi turizme katılmaktadır. Her sene meydana gelen bu nüfus hareketleri, hem ekonomik hem de sosyal olarak pek çok etki ve değişime sebep olmaktadır.

Farklı kültür yapısına sahip olan turist ve yöre halkının, birbirlerine uyum sağlayabilmesi ve iletişim kurabilmesi çok zordur. Özellikle kapalı toplum yapısına sahip bölgelerde, turizmin olumsuz etkisi ön plana çıkabilmektedir. Bu sebeple turistlerle yerli halk arasında hiç istenmeyecek olaylar meydana gelebilmektedir. Aralarında sosyo-ekonomik farklar olan bu iki grubun ilişkisi, kalkınmamış ülke halkının gelişmiş ülke turistine karşı saldırganlığıyla sonuçlanabilmektedir. Dinlenme eğlenme amacıyla gelen turist, bulunduğu bölgede rahat bir şekilde hareket etmek isteyeceği için, bölge halkının alışkın olmadığı davranışlarda bulunacaktır. Böyle bir durumda turist kabul eden ülke halkı da, turisti sahip olunan gelenek, görenek, dil, din, yaşam biçimi gibi kültürel değerlerin yok olmasına neden olan bir kişi olarak algılayacaktır. Kültürel değerlerini korumak amacıyla, düşman olarak gördüğü turiste karşı savunmaya geçecektir. Ayrıca turistin sahip olduğu boş zaman, seyahat etmesi, lüks bir otelde kalması, rahatça para harcaması, sahip olduğu imkanlar kıskançlığa sebep olabilmekte ve buda istenmeyen davranışlarla karşı karşıya kalınmasıyla sonuçlanabilmektedir.

Turizm zorla kabul ettirilebilecek bir kavram değildir. Doğal seyri içinde geliştiği zaman, olumsuz etkilerinin yanında hem turist hem de yöre halkı açısından olumlu etkilerinin olduğu görülebilmektedir. Farklı toplumlardan gelen bireylerin birbirleriyle bilgi alış verişinde bulunmaları ve kültürel yapılarını daha yakından tanımaları, yeni dostluklara neden olmaktadır. Kurulan bu dostluk ve arkadaşlıklar sonucunda, dünya barışına da katkıda bulunma imkanı doğacaktır. Yabancılarla iletişim kurma isteği araştırmayı ve dil öğrenmeyi körükleyecektir. İnsanlar farklı kültürle ile kendi kültürlerini zenginleştirecektir.

Bütün bunların sağlanabilmesi ve turizmin olumsuz etkilerini en aza indirilebilmesi, toplumsal taşıma kapasitesinin aşınmaması ile mümkün olabilir. Turist kabul eden ev sahibi ülke halkının eğitiminin önemli olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından söylenmekteyse de, insanların kendilerinin parçası olamadıkları bir bütüne hoş görüyle bakmalarını beklemek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- BARUTÇUGİL, İ. Sabit. (1989). *Turizm İşletmeciliği*. İstanbul. Beta Basım Yayın.
- BOTTOMORE, T. B. (1998). *Toplum Bilim*. İstanbul. Der Yayınları, (Çev; Ünsal Oskay).
- DOĞAN, İsmail. (1998). *Sosyoloji*. İstanbul. Sistem Yayıncılık.
- DOĞAN, H. Zafer. (2004). *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*. Ankara, Detay Yayıncılık.
- DOĞAN, H. Zafer. (1987). *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*. Aydın. Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- ECE, E. Erdem. (1987). *Turizm Sosyolojisi*. Antalya. Akdeniz Üniversitesi Rehberlik Kursu Ders Notları.
- ERALP, Ziya. (1974). *Turizmin Toplumsal Değişimi ve Sosyo-Ekonomik Etkisi*. Ankara. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- ERKAL, Mustafa. (1999). *Sosyoloji*. İstanbul. Der Yayınları.
- ERKAN, Hüsnü. *Ekonomi Sosyolojisi*, Barış Yayınları, İzmir, 2000.
- GÜRKAN, M. İlhan. (1996). "Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. Mart –Haziran. S: (112-113).
- İLKİN, Akın ve DİNÇER. Zeki. (1991). *Turizm Kesiminin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önem.*, Ankara. TOBB Yayınları, No 217,
- ÖZDEMİR, Mehmet. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*. Ankara, TC Turizm Bankası AŞ Yayınları.
- RIZAOĞLU, Bahattin. (2003). *Turizm Davranışı*. Ankara. Detay Yayıncılık.
- TÜTÜNCÜ, Özkan ve Çalışkan, UĞUR. http://web.deu.edu.tr/kalite/dosyalar/ulusal_bildiri/EkB.doc. *Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri Ve Kuşadası İlçesi Uygulaması 23-27 nisan 2008 Belek Antalya, IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*
- USTA, Öcal. (1982). *Sosyal Turizm*. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- USTA, Öcal. (1988). *Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım*. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- ÜRGER, Savaş. (1993). *Genel Turizm*. Antalya. Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

